Kubánská politická propaganda: vybraná témata a trendy

Josef Smolík

Abstract

Cuban Political Propaganda: Selected Themes and Trends. *This text will focus on the phenomenon of Cuban political propaganda, with attention given to selected themes and trends. The article will present propaganda in the context of the Cuban political regime, focusing on both traditional and new elements of propaganda. The text will also explore the relationship between Cuban propaganda and propaganda/counterpropaganda from the United States of America. Attention will also be directed toward Cuban political propaganda on social media platforms. The text will address only the basic aspects of Cuban propaganda that can be identified without extensive and long-term research. The text will also include a photographic appendix illustrating Cuban political propaganda.*

Keywords: Cuba, propaganda, political language, media, slogans.
Klíčová slova: Kuba, propaganda, politický jazyk, média, hesla.

Motto:
Když se později [Fidel Castro] vrátil, odvážil se nám říci s vážným politickým vzezřením, ale skrývaje úsměv:
„Tak vidíte, dělal jsem výbornou propagandu!“
Takový je to člověk. Jeho úvahy se pohybují, jak jsem už často řekl, na několika rovinách zároveň a to, co je podrobností na jedné z nich, stává se na jiné nedílnou součástí celku.

Sartre, J.-P. (1961): *Uragán nad cukrem*, s. 142

Úvod

Propaganda je sociální fenomén, který v nejrůznějších podobách existuje po celé dějiny lidstva, neustále se vyvíjí a propagandisté hledají nové způsoby a techniky, jak zvyšovat její efekt (Plisková 2016: 17). Propaganda je specifický styl komunikace, který se snaží manipulovat s veřejností, měnit nálady, postoje i hodnoty jednotlivců i skupin (srov. Smolík 2019: 177).

S termínem propaganda jsme konfrontováni častěji než v minulosti, což lze přičíst pandemii Covid-19, ale i rusko-ukrajinskému konfliktu. Cílem tohoto textu bude představit politickou propagandu Kubánské republiky (dále jen Kuba), pokusí se zachytit vybraná témata (slogany, osoby, symboly atp.) a trendy, které pro ni jsou typické. Pro kubánskou politickou propagandu jsou také typické „historické narativy". Mimo „staré" a tradiční prvky politické propagandy se v kontextu nových médií (sociálních sítí) objevují i nové přístupy a možnosti. Zajímavý je i vztah kubánské propagandy vůči americké kontrapropagandě. Tento vztah do jisté míry formuje i vzájemné vztahy mezi Kubou a USA v oblasti mezinárodní politiky.

Kuba a propaganda

Propaganda je systematická aktivita zaměřená na změnu hodnot a postojů, a to s cílem orientovat jednání jednotlivce či skupin. Pro propagandu je příznačné, že se v tomto svém úsilí obrací více na city a předsudky než na rozum člověka – a může tedy užívat informace zavádějící. Cílem propagandy tedy není zvýšit znalosti, ale ovlivnit a případně i manipulovat hodnoty tak, aby došlo ke změně postojů a především politické aktivity lidí (Krejčí 2004, s. 123).

Většina definic obsahuje neopominutelné aspekty propagandy, jako jsou manipulace, kontrola, zkreslování faktů a jejich vztahů, apel na emoce (předsudky a stereotypy) či zastírání záměru sdělení. Součástí propagandy jsou také jazykové nejasnosti (např. využívání tautologií), které často nemají logiku (srov. Magincová 2012: 11; srov. Gonzales 2013: 15).

Řehka (2017: 64) uvádí zahraniční definici, podle které je propaganda „záměrná, systematická snaha o formování vnímání, manipulování poznání a usměrňování chování s cílem dosáhnout odezvy, která podporuje záměr propagandisty".

Prvky propagandy se objevují v různých typech politických režimů, nicméně zájem akademiků se zaměřuje především na režimy, které lze označit jako totalitní či autoritářské. Tento text se zaměří na kubánskou propagandu, která je kontinuálně realizována přibližně 70 let.

Kubu je možné považovat za jeden z nejdéle trvajících autoritářských (posttotalitních či neoautoritářských) „komunistických" politických režimů. Často je celý režim označovaný také jako „stát jedné strany" či v posledních letech se objevuje i označení „postsocialistický" (Bye et al. 2014: 103; Russo 2013: 727; Smolík, Zemanová 2022: 300). Kubu lze vnímat jako vhodný příklad (stejně jako Čínskou lidovou republiku, Korejskou lidově demokratickou republiku, Běloruskou republiku atp.) pro studium propagandy, pro-

tože se jedná o kontinuální politickou propagandu „(post)socialistického" režimu. Existuje jen minimum zemí, kde by byla propaganda tak rozvinuta a systematicky realizována.

Stejně jako v bývalých zemích tzv. východního bloku existuje i na Kubě propracovaný vzdělávací systém, který má vést děti, mládež a další společenské skupiny k ideologickému vzdělávání, občanské (socialistické) participaci a identifikaci se socialistickou ideologií (a dalšími žádoucími hodnotami, názory, postoji atp.).

Již šestileté děti jsou vázány slibem, že se stanou mladými komunistickými pionýry (viz Smolík, Zemanová 2022: 301). Systém je spjat nejenom s návštěvou školských zařízení, ale také s volnočasovými aktivitami (např. sportovními). Kuba je tak vhodným případem k analyzování zcela specifické propagandy.

Metodologické ukotvení příspěvku

Tento příspěvek je vhodné považovat za určitou specifickou případovou studii vybraných aspektů kubánské politické propagandy. Výzkumný rámec je tvořen především poznatky z literatury, z neformálních rozhovorů s kubánskými respondenty/informátory, ale také z dlouhodobého pozorování a realizace archivu fotografií s příklady kubánské politické propagandy, z nichž některé budou uvedeny.

Do jisté míry tak příspěvek vychází z opakovaných terénních šetření, která selektivně probíhají od roku 2019. Během tohoto období autor Kubu navštívil šestkrát, přičemž poslední terénní šetření proběhl od 15. 7. do 25. 8. 2023.

Typy, techniky a slogany kubánské propagandy

Kubánská propaganda se od vítězství revoluce v roce 1959 systematicky vyvíjí, pracuje s typickými revolučními slogany, osobnostmi, událostmi, barevným vyjádřením a historickými reminiscencemi. Základním sloganem i v současné situaci zůstává „Vlast nebo smrt" (*Patria o muerte*).

K hlavním ikonám patří i kubánský vlastenec, novinář, esejista a básník konce 19. století, José Martí, jehož jméno nese mj. i mezinárodní letiště v Havaně. Jeho odkaz pro současnou politiku je umocňován i množstvím soch na veřejných místech (srov. Trento 2006).

Kubánská propaganda je založena na historických narativech, přičemž jednou z naprosto klíčových událostí je pro kubánský režim neúspěšný útok

na kasárna Moncada v Santiagu de Cuba dne 26. července 1953. Od tohoto data až po převzetí moci v roce 1959 můžeme hovořit o revolučním úsilí tzv. vousáčů (*barbudos*) (podrobněji viz Trento, 2006, s. 21-29). Naprosto fascinující propagandistickou aktivitou byla obhajoba Fidela Castra, který se po nezdařeném útoku obhajoval sám a proměnil se z vyšetřovaného v žalobce (režimu). Jeho obhajovací řeč byla později vydána pod názvem Dějiny mi dají za pravdu (*La Historia me absolverá*), která se stala programovou základnou Hnutí 26. července (Trento 2006: 21).

Významnou částí místní propagandy je nejen založení a aktivity Hnutí 26. července, ale i jejich guerillový boj v pohoří Sierrra Maestra. Celé období je mytizováno jako zdroj současného socialistického režimu. Partyzánská válka je zmiňována při každém výročí, jednotliví aktéři jsou uctíváni, jejich myšlenky jsou vnímány jako nezpochybnitelné (např. Ernesto Che Guevara, Camilo Cienfuegos, Fidel Castro). Zkušenosti z bojů byly také rozpracovány v teoriích partyzánské války v podobě konceptu či teorie tzv. ohnisek partyzánského boje (*foquismo*) (Trento 2006: 29).

Symbol Hnutí 26. července je ve zkratce M 26-7 používán na revolučních vlajkách, které se objevují nejenom na veřejných budovách, ale vyvěšují se na domech či balkonech bytů (a to nejen na výročí události).

Především Che Guevara se v průběhu 60. let 20. století stává ikonou levicově orientované mládeže, jeho silueta se objevuje na demonstracích (po boku např. Vladimira Iljiče Lenina, Ho Či Mina, Rosy Luxemburgové či Karla Marxe) (srov. Trento, 2006: 64), Symbol Che Guevary je spjat s levicovým revolučním bojem za spravedlnost, proti imperialismu a za „lepší svět". V současnosti je také komerčním artiklem, který se nejčastěji objevuje v podobě triček a vlajek, přičemž motiv je využíván i zneužíván k nejrůznějším propagandistickým, ale i popkulturním účelům (srov. Zubizaretta 2021). Určité „zbožštění" výrazných person kubánské revoluce proběhlo i za podpory západoevropských levicových intelektuálů. Na tomto místě je vhodné zmínit především Jean-Paul Sartra a jeho adorující cestopis, který v tehdejším Československu vyšel pod názvem Uragán nad cukrem již v roce 1961 (viz Sartre, 1961). Romantizující pohled na Fidela Castra i Che Guevaru je doplněn i pohledem na kubánskou revoluční mládež, která je určitým předvojem společenských změn (Sartre, 1961: 90-98).

Kubánská propaganda má dva základní cíle svého působení. Prvním cílem je kubánské obyvatelstvo, druhým cílem jsou ostatní státy, především USA[1] a jejich spojenci, což je úroveň ovlivňující oblast mezinárodní politiky. Zatímco „domácí" propaganda se obrací vůči občanům Kuby (zdůrazňu-

[1] Významnou skutečností je, že v USA (především v Miamai) žije početná kubánská komunita čítající zhruba 1,5 milionu osob.

je například pokrok ve vzdělávání, hospodářství či medicíně), na mezinárodní úrovni se obrací na veřejnost či politické elity jiných států (viz fotografie č. 1).

Fotografie č. 1: „Území bez analfabetismu“. Vlajka reflektující pokrok ve vzdělávání

Zdroj: Archiv autora.

V této druhé oblasti se kubánská propaganda zaměřuje na neúspěchy „jiných“, upozorňuje na jejich agresivní a militaristickou politiku, zpochybňuje jejich demokracii a stav lidských práv (což se týká především USA) (viz fotografie č. 2).

Fotografie č. 2: „Stejně jako virus, i americké embargo přináší izolaci“

Zdroj: Archiv autora.

Kubánská propaganda využívá i specifické (jazykové) prostředky, resp. slogany, které jsou historicky ukotvené v období, které započalo útokem na kasárna Moncada 26. července 1953, čímž započalo revoluční úsilí o svržení Fulgencia Batisty.

Kubánská propaganda se projevuje:

1) *na veřejném prostranství*. Jedná se například o billboardy, plakáty, nápisy, grafiky, vlajky či graffiti na veřejných i soukromých budovách. Typické je také vyvěšování revolučních vlajek s odkazem na Hnutí 26. července, vlajek Výborů na obranu revoluce (*Comités de la Defensa de la Revolución*, CDR) atp. (srov. Zubizarreta 2021). Především plakáty mají v historii kubánské propagandy velký význam, což se projevuje i v analýzách akademiků. Yilmaz (2021: 9) k plakátům poznamenává, že je pozoruhodná nejenom jejich symbologie, ale i podvědomá sdělení. Osvobozenecký (guerrilový) boj je prezentován ve formě lehkých (střelných) zbraní (např. samopalu, pistolí), zatímco imperialistický agresor útočí těžkými zbraněmi (často letadly, tanky). Tak jako jiné prvky propagandy má kubánský politický plakát dva základní účely. Jednak usnadňuje komunikaci uvnitř země, ale také slouží jako vzkaz pro zahraniční národněosvobozenecká (socialistická) hnutí (srov. Yilmaz 2021). Billboardy jsou kubánskou specialitou i v současnosti. Po celé zemi se lze setkat s billoardy, které nesou tradiční hesla „Socialismo o muerte!“ (Socialismus, nebo smrt!), “Patria o muerte” (Vlast nebo smrt), “Sí se pudo, sí se puede, sí se podrá” (Šlo to, jde to, půjde to) a „Viva la Revolución!“ (Ať žije revoluce!). Portréty Che Guevary, mučedníka revoluce, a Fidela Castra (případně s Hugo Chávezem, se sloganem “lose mejores amigos”, tedy „nejlepší přátelé“), jsou vylepeny na zdech obchodů, státních institucí, bytových domů i na billboardech u frekventovaných silnic (Smolík, Pokorná 2019: 348; Smolík, Zemanová 2022: 301). Che Guevara se objevuje i na zdech strojírenských podniků, zemědělských družstev či veřejných budov (blíže viz fotografie č. 3, 4, 5, 6). Na plakátech se často objevuje pracující dělník bojující proti mezinárodnímu imperialismu, často v kombinaci s povzbuzujícími slogany či frázemi (srov. Pons 2008).

Fotografie č. 3: Piktogram na budově kubánského Ministerstva vnitra na Plaza de la Revolución v Havaně

Zdroj: Archiv autora.

Fotografie č. 4: Vlajka Che Guevary na venkovské farmě v provincii Pinar del Río

Zdroj: Archiv autora.

Fotografie č. 5: Che Guevara na zdi domu v Havaně

Zdroj: Archiv autora.

Fotografie č. 6: Che Guevara na tabákové plantáži ve Viñales v provincii Pinar del Río

Zdroj: Archiv autora.

2) *odíváním* (uniformitou), kdy móda je strohá, často obsahující militaristické prvky. Tradiční a oblíbená, především pak v minulosti, byla barva khaki. V současnosti jsou využívané barevné kombinace vycházející z kubánské vlajky. Oblíbená jsou trika, sportovní komplety či kšiltovky. Uplatňovány jsou také pionýrské uniformy, které jsou typické pro děti. V souvislosti s deklarovaným permanentním ohrožením země a s tím spojenou militarizací veřejného života je u politických vůdců a komunistických předáků oblíbené odívání do vojenských uniforem.
3) *v umění.* V rámci propagandy se výjevy malířů často vztahují k revolučním událostem. Často jsou prezentovány výjevy z útoku na kasárna Moncada, z guerrilového života v horách Sierra Maestra či triumfální vstup povstalců do Havany v lednu 1959. Další formy kubánského umění (divadlo, film, dokumentární tvorba, poezie) využívají podobné motivy. Významná je také hudba, ať již tradiční, nebo „nová", která je reprezentována rockem, rapem (hip-hopem) či reggaetonem. I tyto kubánské hudební styly jsou často kritické vůči imperialismu či společenským nerovnostem, což je však spíše důsledkem cenzury kubánské hudební scény, než tvorbou samotných autorů. Na druhou stranu mohou mít „nové" hudební žánry určitý subverzivní potenciál, kdy je kritizován kubánský socialistický režim, resp. jsou kritizovány pouze vybrané aspekty kubánského života[2] (srov. Smolík, Zemanová 2022).
4) *muzejní programy a muzejní edukace*. V rámci Kuby existuje velké množství muzeí, která prezentují nedávnou historii s důrazem na období posledních dvou set let. Prezentovány jsou především události kubánské revoluce a vztahu k USA. Muzea tak hrají významnou roli v kubánské propagandě, což je poznat i z moderního vybavení expozic, což se týká především dotykových obrazovek, které umožňují interaktivní aktivity (promítání krátkých dokumentárních filmů, statistik, fotografií atp.). Tuto podobu edukace využívají základní i střední školy, oblíbené jsou i návštěvy vojáků základní služby. K nejvíce propagandisticky využívaným expozicím patří především ty v Muzeu revoluce (*Museo de la Revolución*), Památníku obžaloby (*Memorial de la Denuncia*), Muzeum intervence

[2] V posledních letech vzbudila pozornost například píseň „Patria y Vida" kubánských autorů Yotuel, Gente de Zona, Descemer Bueno a Luis Manuel Otero Alcántara, ve které je silně kritizována kubánská diktatura, potlačování lidských práv a tristní hospodářská a sociální situace v zemi. Píseň je modifikací tradičního revolučního sloganu „Patria o muerte!" a stala se jedním z hlavních hesel protivládních protestů, které zemi zasáhly v červenci 2021 (srov. Smolík, Zemanová 2022).

(*Museo de la Intervención/Museo de Playa Girón*), a nově otevřeném Centru Fidela Castra (*Centro Fidel Castro Ruz*).[3] Všechna tato muzea jsou obžalobou politiky USA, dokumentují nedávnou kubánskou historii a obsahují velké množství dokumentů, fotografií a autentických artefaktů[4] (srov. Museo de la Revolución 2023; Memorial de la Denuncia 2023; Museo de Playa Girón 2023; Centro Fidel Castro Ruz 2023).

5) *v televizním vysílání*. Kuba má k dispozici vlastní televizní stanice Cubavisión a Canal Habana (obě lze sledovat i přes internet) (srov. Pons 2008). Ve vysílání současných kubánských televizí převládají informace o ideologicky či hospodářsky spřízněných zemích (Venezuela, Čína, Ruská federace, Angola, Vietnam atp.), případně se jedná o kritiku a negativní pohled na ideologické oponenty (USA či jednotlivé státy Evropské unie) (viz Smolík, Pokorná 2019). Podstatná je také centralizace a dohled nad televizním vysíláním, které má možnost omezit svobodu projevu k dosažení cílů socialistické společnosti (Pons 2008, s. 42-43). Ze zahraničních stanic je možno přes kubánskou anténu sledovat venezuelské kanály Telesur a Multivisión, čínskou CCTV a ruskou stanici Russia Today, což někteří autoři dávají do přímého protikladu k neoliberálním (imperiálním) korporacím jako BBC, CNN či ABC (blíže viz Ali, 2010: 15-16).
6) *v rozhlasovém vysílání.* Kubánské mluvené slovo slouží především k informování o významných svátcích a událostech v kontextu socialistického režimu. Rozhlas také kritizuje znepřátelené státy a všímá si situací a procesů, které mohou mít vliv na Kubu (např. poměrně častým terčem zájmu je americký prezident Joe Biden). V rámci informování o kubánské politice jsou vyzdvihovány úspěchy (hospodářské, sportovní, kulturní, diplomatické atp.). V současnosti existuje více než 200 kubánských rozhlasových stanic, které jsou kontrolovány režimem (např. Radio Rebelde, Radio Progreso, Radio Reloj) (Pons 2008).
7) *v denním tisku.* Především se jedná o celorepublikové noviny, kdy nejzásadnější je periodikum Granma (oficiální tiskový orgán Komunistické strany Kuby, viz fotografie č. 7), Juventud Rebelde a Trabajadores (Pons 2008).[5]

[3] Všechna zde zmíněná muzea autor navštívil.
[4] Časté je například vystavování zakrvácených či prostřílených oděvů revolucionářů padlých v boji.
[5] V tomto ohledu je zajímavé zmínit, že v roce 2019 byla délka novin zredukována z 16 stran na poloviční počet. Důvodem je chronický nedostatek papíru v zemi.

Fotograrie č. 7: První strana novin Granma z července 2019.

Granma

JUEVES 4

ÓRGANO OFICIAL DEL COMITÉ CENTRAL DEL PARTIDO COMUNISTA DE CUBA

Llamamiento del Caribe: creemos en los puentes, no en los muros

La sangre de Cuba en la independencia de Angola y la gratitud eterna

Zdroj: Archiv autora.

8) *v odborné i beletristické literatuře, ale například i komiksech* (viz fotografie č. 8). Kuba je charakteristická tím, že zde vzniká velké množství literatury o revolučních ikonách. Vychází životopisy Ernesta Che Guevary, Fidela Castra, Camila Cienfuegose atd. Vděčným je především Ernesto Che Guevara, který je v zájmu spisovatelů z různých vědních oborů (je analyzován jako lékař, revolucionář, ideolog, pedagog, diplomat, vojenský teoretik a vizionář).

Fotografie č. 8: Komiks prezentující nedávnou kubánskou historii

Zdroj: Archiv autora.

9) *v prostředí sociálních sítí.* Sociální sítě jsou pro kubánský politický režim výborným propagandistickým prostorem, nicméně tento prostor není (a nemůže) být regulován, a tudíž je zdejší režim konfrontován i s informacemi, které pro něj nevyznívají pozitivně. Nemusí se nutně jednat pouze o informace z USA. Internet a sociální sítě fungují v tzv. reálném čase, což vede k tomu, že informace z konkrétních míst a od konkrétních občanů, mohou systematicky nabourávat provládní propagandu. Kubánci se i díky sociálním sítím více globalizují, což je patrné i na znatelném posunu hodnot (včetně masově rozšířeného vlastnictví tzv. chytrých telefonů). Internet je i jedním z významných prostorů, kde se realizují občanské aktivity, což často vede k výpadkům či odpojení internetové sítě v případě nespokojenosti či nepokojů (naposledy např. v roce 2021). Přístup ke svobodným informacím je limitován i současnou situací v oblasti možnosti přístupu k internetu. Kritické blogy a webové stránky o občanských a lidských právech jsou blokovány (Smolík 2021: 675). Jednoznačným trendem je přesunutí kubánské propagandy i americké (kontra)propagandy do prostředí sociálních sítí.

Kubánská propaganda jednoznačně šíří socialistickou či komunistickou ideologii, využívá mnoho jazykových výrazů a sloganů, která mají vlastenecké, protiimperialistické a komunistické obsahy. Využívány jsou slogany, které v projevech pronesl Fidel Castro, případně další revolucionáři. I kubánská propaganda využívá techniky sdělení, které lze označit jako: 1) etiketizace (k vyvolání záporné emocionální odezvy), 2) transfer (názory Fidela Castra jsou vnímány jako autoritativní, nezpochybnitelné pravdy), 3) apel na obyčejné lidi („kubánský lid", „národ"), 4) využívání eufemismů (používání vágních výrazů, 5) vyvolání silných emocí (např. strachu, hněvu, např. ve vztahu k USA) (k tomu srov. Plisková 2016: 22-24).

Kubánská propaganda také využívá specifické jazykové prostředky ve formě hesel, sloganů, revolučních apelů, názvů veřejných institucí[6] atp. (srov. Smolík 2017: 486-488).

Kontrapropaganda

Z kubánské perspektivy je tradičním prvkem americké kontrapropagandy (proticastrovské propagandy) Radio Martí (a také stejnojmenné televizní vysílání), které vysílá z Floridy od roku 1983 informace nabourávající idealizovaný pohled na kubánský socialismus (srov. Trento, 2006: 93; Gonzales 2013: 1; Řehka 2017: 91). Americké informace o Kubě jsou vnímány jako subversivní útoky vůči politickému režimu ze strany imperialistických pozic (Ali 2010). V tzv. informačních střetech se do popředí dostávají především sociální sítě, kdy ověřit pravdivost informací je poměrně jednoduchou záležitostí.

Režimu naklonění odborníci Radiu Martí vyčítají nepochopení kubánské kultury, resp. politického systému, ale i jednoznačnou zaujatost komentátorů, kteří nemají kulturní nadhled (srov. Gonzales 2013: 73).

Americkou propagandu vůči Kubě lze charakterizovat jako systematickou, která se snaží o ovlivnění názorů a postojů kubánské veřejnosti. Tato propaganda má za cíl podporu americké politiky vůči Kubě, ale také utváření negativního pohledu na kubánskou politiku, resp. její politické elity. Za tímto účelem jsou idealizovány a propagovány americké hodnoty, kubánský politický režim je démonizován (často v kontextu nedostatku potravin, léků, nedodržováním lidských práv), přičemž je apelováno na změnu politické orientace Kuby. Její součástí je pak zejména informační válka na sociálních sítích, které využívají nejrůznější memy (vtipné komentáře, často obsahující

[6] Například mateřská škola Soldaditos Valientes („Stateční vojáčci") v Santa Claře, základní škola Vietnam Heroico (Statečný Vietnam) v provincii Moa, střední škola Mártires de Baraguá (Mučedníci z Baraguá) atp.

fotografie), nezřídka obsahující politické představitele, např. kubánského prezidenty Miguela Díaz Canela. Na sociálních sítích se také objevují falešné profily, které jsou kontrapropagandou, tj. zpochybňují kubánskou propagandu (jedná se o facebookové skupiny, např. *Cubavisión fake*)

Na sociálních sítích se však objevují i články, informace či videa. Pokud je kubánský politický režim konfrontován s těmito informacemi, některé stránky jsou pro kubánské uživatele internetu nepřístupné, v případě zneužití informací k pouličním nepokojům (jako tomu bylo v roce 2021) je internetová síť nedostupná. I tyto momenty často využívá americká (kontra) propaganda k diskusím o svobodě slova na Kubě.

Závěr

Tento text se zaměřil na představení vybraných aspektů kubánské politické propagandy. Obecně lze konstatovat, že propaganda se realizuje v nenásilné podobě, absentuje zastrašování, vynucování či vyhrožování, nicméně se jedná o záměrné a systematické formování veřejného mínění, snahu o realizaci změn v postojích, hodnotách a názorech. Základním kritériem pro úspěch je to, aby k těmto změnám došlo pod vlivem prezentovaných informací. I proto by propaganda neměla být zřejmá, a vnímána a priori veřejností jako „nátlak".

Kubánská socialistická ideologie je i v současnosti podstatným prvkem kubánského politického režimu, což se projevuje i v politické propagandě, která zde byla představena. Závěrem lze dodat, že jednotlivé prvky kubánské politické propagandy nabízí poměrně širokou oblast pro další výzkumy, včetně lingvistických, politologických, psychologických či vexilologických.

Literatura

ALI, T. (2010): *Piráti Karibiku: osa naděje*. Všeň: Grimmus.

BYE, V. a kol. (2014): *Which Way Cuba? Political transformations, social deterioration and attempted dialogue*. Oslo: Norwegian Insitute of International Affairs.

CENTRO FIDEL CASTRO RUZ (2023): *Centro Fidel Castro Ruz.* <https://www.centrofidel.cu>. [10. 9. 2023].

GONZALES, M. J. (2013): Media Propaganda: A Framing Analysis of Radio Broadcast from U.S. to Cuba. Florida: University of South Florida [diploma theses].

KREJČÍ, O. (1997): *Mezinárodní politika*. Praha: Victoria Publishing.
MAGINCOVÁ, D. (2012): Propaganda jako jeden z instrumentů moci. In: KOUBA, M.; MAGINCOVÁ, D., ŘÍHA, I. (eds.): *Kontexty propagandy*. Pardubice: Univerzita Pardubice, s. 9-12.
MEMORIAL DE LA DENUNCIA (2023): *Memorial de la Denuncia*. <https://www.ecured.cu/Memorial_de_la_Denuncia>, [10. 9. 2023].
MUSEO DE LA REVOLUCIÓN (2023): *Museo de la Revolución*. <https://www.visitarcuba.org/museo-de-la-revolucion>. [10. 9. 2023].
MUSEO DE PLAYA GIRÓN (2023): *Museo de Playa Girón*. <https://www.visitarcuba.org/museo-playa-giron-matanzas>. [10. 9. 2023].
PLISKOVÁ, K. (2016): *Propaganda džihádu. Časopisy Al-Káidy, Islámského státu a Tálibánu v angličtině*. Brno: Barrister & Principal, Masarykova univerzita.
PONS, E. H. (2008): *Aggresive and passive propaganda: Cuba and the United States*. Florida: University of Miami [diploma theses].
RUSSO, C. (2013): Living Like Nikanor. The 'Paradox of Transition' in Contemporary Cuba. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 4(9): 727-734. https://doi.org/10.5901/mjss.2013.v4n9p727
ŘEHKA, K. (2017): *Informační válka*. Praha: Academia.
SARTRE, J.-P. (1961): *Uragán nad cukrem*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění.
SMOLÍK, J. (2019): Politická propaganda jako specifický styl komunikace. In ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie* IV. Bratislava: EKONÓM, s. 175-186.
SMOLÍK, J. (2021): Kubánský politický režim v období po roce 2000. In: KINER, A. et al. *Zborník vedeckých prác z 22. medzinárodnej vedeckej konferencie Medzinárodné vztahy: Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky*. Bratislava: EKONÓM, s. 666-679.
SMOLÍK, J.; ZEMANOVÁ, M. (2022): Politický vývoj Kubánské republiky v letech 2000-2021. *Medzinárodné vzťahy* 20(4): 299-328. https://doi.org/10.53465/SJIR.1339-2751.2022.4.299-328.
SMOLÍK, J.; POKORNÁ L. (2019): Kubánský politický režim po odchodu Fidela Castra. In: KOL. AUTORŮ. *Region in the development of society 2019: Proceedings of the international scientific conference*. Brno: Mendeluva univerzita v Brně, s. 347-361.
TRENTO, A. (2006): *Castro a Kuba. Od revoluce k dnešku*. Praha: Levné knihy KMa.
YILMAZ, Ö. (2021): Cuban Poster Art: A Medium for Propaganda. *Academia Letters*, Article 1089. https://doi.org/10.20935/AL1089

ZUBIZARETTA, D. (2021): *Cuban Propaganda Art: Posters of a Revolution – An Examination of the "Golden Age" in Cuban Poster Art.* Lakewood: Rocky Mountain College of Art and Design.

Kontakt:

doc. PhDr. Josef Smolík, Ph.D., MBA, LL.M., MSc.

Ústav sociálních studií
Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií
Mendelova univerzita v Brně
Česká republika

Department of Social Studies
Faculty of Regional Development and International Studies
Mendel university in Brno
Czech Republic

E-mail Address: josef.smolik@mendelu.cz
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5841-8598